

Др Ирена Стефановић

РАД НА УНАПРЕЂЕЊУ БИБЛИОТЕКАРСКЕ СТРУКЕ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ“

Педесет година рада Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић“ (ово име носи од 1946. године) је не само свечарски него и историјски догађај у развоју ове значајне установе о чему је већ у више махова писано и говорено. Ова лепа годишњица намеће нам и размишљање о нашем библиотекарству уопште, које још и данас често прати епитет “младо“ што има помало призивак признавања извесних почетничких, да не кажемо потцењивачких представа о стручном раду оних прегалаца који су ову слављеничку библиотеку, као и све друге довели до данашњег ступња развоја.

Универзитетску библиотеку, да се задржимо само код ње, не чине само већ препуни рафови магацина са драгоценим збиркама националних и страних публикација, него предесетогодишњи труд и рад свих оних који су њу уврстили у признату установу. Она служи на част нашем Универзитету, држи корак са све већим задацима и захтевима које данашњи убрзани ток високог школства ставља пред наше друштво у формирању и школовању новог социјалистичког стручњака у свим гранама науке. А ко су ти који су створили, градили, развијали ову нашу већ педесетогодишњу Универзитетску библиотеку, који су удахнули живот у те препуне магацине и који су од мртве гомиле публикација створили живи материјал с којим раде, из кога уче, који помаже, а често и надахњује млад свет на путу стицања знања, или научника који немирно трага увек за новим, за напретком, за усавршавањем.

Универзитетска библиотека све до другог светског рата имала је врло мало службеника, од којих неколико са факултетом, као и неколико са средњим образовањем и мали број вредних магационера од којих су неки изврсно познавали фондове и својим углавном визуелним памћењем често притицали у помоћ при изналажењу појединих тражених књига. Стални број службеника за послове обраде фондова попуњавали су наставници средњих или основних школа који су били упућени на рад у Библиотеку, најчешће из здравствених разлога, или пак зато што нису одговарали за наставно-педагошки рад. О некој стручној-библиотекарској спреми при избору службеника није било ни говора, као ни о обавезном познавању страних језика, а сви су по правилу имали хуманистичко школско образовање. Ту морамо, истини за вољу, приметити да се апсолутна већина фондова онда састојала од хуманиоре, што је и разумљиво када се зна да почеци библиотечког фонда потичу из некадашње Велике школе

и то из појединих националних предмета или одговарајућих катедара. Велики прилив у новооснованој Универзитетској библиотеци представљао је фонд који је добијен на рачун репарација из Немачке, затим поклони појединаца, завештања неких фондација из иностранства итд.

Савладати стотине хиљада публикација није било лако, а прописи за библиотечко пословање такоређи нису ни постојали. Основни елементи пословања као што су инвестирање, смештај, каталогизација, ипак су створени, и ма како се из перспективе савременог библиотечког искуства ондашњи рад указивао примитивним, ипак основе су дате; и управо на тим почетничким “грешкама” с временом много се научило. Захваљујући чињеници да је сваки стални службеник за стицање звања у библиотекарској струци морао да положи државни стручни испит, и то према “Правилу” које је прописано 1928. године за чиновнике Народне библиотеке у Београду, а 1929. године “Правила” су проширена и на Универзитетску библиотеку у Београду и на Свеучилишну у Загребу, указано је у ствари први пут на специфично стручно образовање за рад у библиотекама. Тако можемо први пут да говоримо о постављању проблема стручних кадрова у библиотекама у нас.

А како је то изгледало у Универзитетској библиотеци? Одакле, од кога учити, на кога се угледати? Домаће литературе из библиотекарства онда нисмо имали, сем нешто из историје књиге и штампе., из опште националне културне историје, нешто прописа о библиотечком пословању, у појединим старијим библиотекама (Народна библиотека у Београду, Свеучилишна библиотека у Загребу). Били смо упућени на инострану литературу западних земаља где је библиотекарство имало традицију и велико искуство. Универзитетска библиотека је већ онда почела систематски да скупља стручну литературу из библиотекарства, штампане каталоге великих библиотека, библиографије и стручне библиотекарске часописе. Читали смо и учили према свом спонтаном интересовању, а пре свега према личној оданости према библиотекарству, што је био и остао главни елемент за стручно образовање. Домаћи радови рађени из широке области библиотекарства који су били обавезни за државни испит, показали су да већина службеника није само “чиновнички”, него дубоко заинтересована за библиотекарство, па су ти радови, иако су биле добре и вредне компилације из обимне стране стручне литературе, постали и први озбиљни радови у библиотекарској струци у нас. Ти радови обухватили су понекад историју библиотека, некад поједине елементе библиотечког пословања, некад организацију библиотека према типу и намени, а неки су дали вредне прилоге библиографији појединих грана науке.

Свакако, већ тада све више се кристалисало у свести сваког ко је желео да постане библиотекар у најплеменитијем смислу овог појма, да струка није само ређање књига у рафове, нити само њихова проста каталожка евиденција, него и знање и познавање

фондова, и стварање присног контакта са корисницима Библиотеке, праћење издавачке делатности у земљи и ван ње, као и зналачког изналажење у свим оним публикацијама које указују на све што је ново у сфери науке и културе. Углед сваке библиотеке управо од свега тога и зависи, а то могу да изборе само библиотекари који поред општег имају и стручно библиотекарско образовање.

Библиотекарство се мора систематски неговати, знање стално допуњавати. Одговорност за формирање, уздизање и стручно школовање библиотечких кадрова је огромна, јер од тога зависи функционисање библиотеке и самим тим оправданост њеног постојања.

После тешких ратних година, ослобођење је и у Универзитетску библиотеку донело право “ослобођење“ од интерног схватања библиотекарства. Библиотека је с правом стекла углед “жаришта“ уздизања кадрова, не само за своје потребе, него и за бржи развој библиотекарства у земљи, где су са општом обновом и изградњом, библиотеке добиле примарни задатак. Универзитетска библиотека, која је силом околности дуго била једина научна библиотека у Београду са повећањем задатака, нагло је повећала и број службеника. Упоредо са обнављањем текућих послова, пред службенике је стављена и обавеза да све оно што је до тада пропуштено у стручном раду што пре надокнаде, а и да унапреде пословање, да би се достојно укључили у сарадњу са свима којима је књига била тако потребна, да би се успоставила веза са научним библиотекама у земљи и у иностранству.

Формирање кадрова у Универзитетској библиотеци почело је одмах по ослобођењу Београда. Рат је још трајао. Само што су рашчишћени трагови окупације, у једва загрејаној просторији почели су часови језика. То су биле групе за руски, за латински, за енглески и немачки језик, као и обавезни курс за каталогизацију и за типове каталога. Младим службеницима одржавана су предавања о задацима Универзитетске библиотеке и њеном устројству. Они су упознавани са тадашњим системом смештаја фондова, са постојећим каталозима, али истовремено и са савременим потребама библиотеке. Обазриво, али зналачки, увођене су и нове форме рада. Новонабављене публикације из земље и иностранства, уз примање обавезног примерка са територије Републике Србије. Обрађивале су се према новоизрађеним, модерним, прихваћеним правилима.

Рад са кадровима и после консолидовања интензивне обнове пословања у Универзитетској библиотеци није престајао, него се стално ширио. Интенција кадрове политике Универзитетске библиотеке била је уздизање не само уску сручних службеника него и стварање широко образованих библиотекара. Зато су форме рада са кадровима биле веома разноврсне, јер се увек имало у виду ширење њиховог хоризонта знања.

Новонабављене публикације биле су обавезно излагане, да их виде и да за њих знају сви службеници. Текући часописи су такође, увек били излагани. Суботом су се одржавали стручни семинари и сви службеници на њима присуствовали. Реферисало се о новим књигама из области библиотекарства, приказивани су важнији чланци из стручних часописа, давана су обавештења о организационим или другим новинама у Библиотеци. Посебно треба споменути да је у стручно уздизање кадрова спадао и рад у одељењима која су формирана тек после ослобођења, и то по структури радних елемената. Тако је будући библиотекар и у пракси упознао све фазе пословања. На специјално одржаваним курсевима библиотекари су били обучавани како да рукују и како да се сналазе у мноштву информативних приручника, као што су нпр.: библиографије, библиографије библиографија, штампани каталози, енциклопедије опште и стручне. Млађим кадровима је постало јасно да не могу и не морају све да сазнају што читалачка публика жели да нађе у Библиотеци, а има право да тражи. Али том приликом су научили где могу да се информишу и на основу чега могу да пруже обавештење.

Приликом спремања за државне стручне испите одржаване су консултације, где не само да је рекапитулирано обавезно градиво, него је на практичним вежбама потврђено кандидатима знање стечено из литературе. Стручна литература је још дуго била коришћена на страним језицима. Она је и доста превођена, а све обимнија постајала је захваљујући домаћим стручним публикацијама, као и умноженим предавањима одржаваним на разним курсевима, који су углавном обухватили битне елементе стручног образовања.

Без претензије да пишем “историју“ рада на стварању кадрова у Универзитетској библиотеци, желела сам да по сећању изнесем како смо се борили против “аматеризма“ у библиотекарству. Дубоко сам уверена да је баш Универзитетска библиотека била та која је прва поставила проблем “библиотекарске струке“ и да је својим радом много допринела и стекла више угледа у свести многих, чак и код оних који су је у нашој средини дотле мало ценили, управо погрешно схватили рад библиотекара. А као закључак овог присећања остаје чињеница да ће се друштвено признање библиотекарске струке стећи, односно добити, према томе колико сам библиотечки радник цени себе и своју струку и колико ће перспективно радити на свом усавршавању.